

100 året for den russiske revolution, kvinderne og Lenin

Skrevet af: **John Graversgaard** | Offentliggjort: 16. oktober 2017

I år er det 100 året for oktoberrevolutionen i Rusland, som på mange måder er værd at fejre. Rusland sydede af oprør og opstand, og at en marxistisk socialistisk bevægelse tog magten medførte vild opstandelse i imperialismens højborgene i vesten. Alle kræfter blev sat ind for at knuse dette brud med kapitalismen, som blev varslet af de revolutionære kræfter ved Lenin og bolsjevikkerne. Der er skrevet meget om dette, men lad os se lidt på kvindespørgsmålet. Med inspiration i Tariq Ali's nyligt udgivne bog: *The Dilemmas of Lenin*(2017).

Tariq Ali beskriver kvindernes situation i zartidens Rusland og kvindernes ufrie forhold. Men langsomt løsnedes forholdene i det 19. århundrede og i 1900 var der flere kvinder indenfor uddannelser og professioner end i Vesteuropa og Nordamerika. Kvinderne var også engageret i politik og de franske revolutioners krav om menneskerettigheder påvirkede også de uddannede kvinder i Rusland.

I Rusland havde hverken kvinder eller mænd stemmeret og var forenet i kampen mod det zaristiske autokrati. Kvinder fra de uddannede lag som havde lært at læse og skrive fik kendskab til ideer om frigørelse, lighed, kollektive livsformer og frie forhold. Ideer som også påvirkede mænd i opposition til det dominerende patriarkalske syn. Russiske kvinder fra de uddannede lag var ifølge Tariq Ali mere politisk avancerede end deres europæiske samtidige. Et stort antal kvinder gik ind i det revolutionære arbejde og sluttede sig til oprørsbevægelsen narodnik og flyttede ud på landet. Dette flere årtier før de vestlige kvinders rettigheds-bevægelser som hovedsageligt begrænsede sig til en kamp for stemmeretten. Se også *Liversage*(1976).

En række kvindelige intellektuelle gik ind for brug af revolutionær terror for at slippe af med den forhadte zar Alexander II. I ledelsen af Folkeviljen (*Narodnaya Volya*) på 28 medlemmer var 10 kvinder. Ledelsen gik enstemmigt ind for attentat som politisk middel. Alle 10 undtagen 3 endte i fængsel eller på skafottet. Vera Figner sad isoleret i fængsel i 22 år og blev siden stærk modstander af revolutionær terror og talte imod kulten omkring bomber og revolvere. Sofiya Petrovskaya var den første kvindelige revolutionær som blev hængt. Hun afviste at deres aktion mod zaren handlede om hævn, men var i stedet en gengældelse for fornærmelsen af menneskets værdighed. Vera Zasulich skød en forhadt general og blev fejret som en heltinde. Hun flygtede til Europa, ændrede holdning til individuel terror og blev marxist.

Kvinder led usigeligt under det feudale system med vold i ægteskabet, hårdt arbejde, non stop graviditeter og brutale svigermødre. At undgå ægteskabsfælden var nærmest umuligt. Nonneklostret blev en mulighed for nogle få, og kvinders arbejde i fabrikkerne var lige så slemt som under den industrielle revolution i England.

Iflg. Tariq Ali så var de radikale russiske kvinder de mest avancerede både socialt og politik efter Pariserkommunen. De kæmpede ikke kun for dem selv men for frigørelsen af hele landet, hvilket var enestående på den tid. I 1918 med tanke på Fourier skrev Lenin: "På baggrund af alle erfaringerne fra frigørelsesbevægelserne, må en revolutions succes måles på den grad som kvinderne er involveret".

Efter Petrovskayas hængning så gik autokratiet amok. Kvinder blev fængslet, hængt og tortureret. Selv om terrorismen som politisk våben mistede sin appel, så var radikaliseringsen af kvinder ikke til at stoppe, hvad der også viste sig i kvindernes deltagelse i revolutionerne i 1905 og 1917.

Kvinderne i strejkefronten.

Februaroprøret blev i høj grad udløst af kvinderne på tekstil fabrikkerne. Iflg. Ali i en dobbeltrolle som arbejdere og hustruer til soldater ved fronten. Arbejdere gik ud i massestrejker og med en stærk markering på den internationale kvindedag. Ali peger på ironien i kapitalisternes tro på kvinderne som undertrykte, tilbagestående og tilpassede arbejdere. Det var en fejlagtig antagelse. Med krigens krav på soldater steg antallet af kvinder i industrien. Og kvinder blev militante i stort omfang i bolsjevikernes rækker.

Et par måneder efter oktober 1917 fjernede et dekret tsar tidens familielove. Kvinders var ikke længere mindreværdige i loven, havde lige rettigheder, skilsmisse kunne begæres uden særlig begrundelse og kun civile ægteskaber var retslig anerkendt. I en markering af 1 års dagen for oktoberrevolutionen fremlagde man en ny familie- og ægteskabslovgivning. Tsar tidens lovgivning lignede nærmest Saudi Arabiens. Kvinder skulle spørge mænd om lov til næsten alt.

Den revolutionære regering nedsatte Zhenotdel, som var en afdeling for kvindearbejdet blandt arbejdere og bønder. Alexandra Kollontai og Inessa Armand var blandt lederne i starten. Kvinder var også "trænet i kamp" gennem deres deltagelse i krigen og den følgende borgerkrig mod de kontrarevolutionære hvide tropper. Ikke alle delte denne prioritering af kvindespørgsmålet i forhold til de store samfundsmæssige opgaver man stod overfor. Ali nævner her socialdemokrater, Rosa Luxemburg og Vera Zasulich. Zhenotdel beskæftigede sig bla. praktisk med oprettelse af gratis daginstitutioner, offentlige køkkener og vaskerier. Det gav anledning til voldsomme diskussioner, og bolsjevikkerne stødte på konservativ modstand, også indefra partiet. Således blev Zhenotdel nedlagt i 1930 som udtryk for dette konservative "backlash". Ali skriver at Lenin med stor kraft forsvarede Zhenotdel mod alle forsøg på at reducere kvindespørgsmålet. Hvad der også fremgår af Clara Zetkin`s interview med Lenin om kvindernes frigørelse.

Særlige udfordringer mødte de i de muslimske dele af unionen, f.eks. i Kaukasus og Centralasien.

Ali nævner Clara Zetkin`s oplevelser om kvinders slavelignende forhold fra en rejse til Kaukasus i 1920. Hvor kvinder blev myrdet for at bryde med muslimske traditioner. Men græsrodsarbejdet bar også frugt og gav mod til kvinder til at konfrontere mænd og kræve lige rettigheder i kampen mod patriarkalsk terror.

Backlash

Seksualitet var et andet kontroversielt kampområde som kunne dele gemytterne. Kvindernes frigørelse blev selvfølgelig set som en trussel fra varslede seksuel frigørelse, og ikke at kvinder frit kunne vælge sin partner og blive skilt medførte anklager mod ledende kvindesags aktivister for det værste. Især Alexandra Kollontai blev hadeobjekt for reaktionen både indenfor og udenfor partiet, og blev iflg. Ali så træt af situationen at hun valgte en ambassadørpost i Stockholm. Den alsidige udvikling af mennesket kunne ifølge Zhenotdel ikke ske under kvindeundertrykkelse, og organisationen kom under pres, og endte med at blive lukket i 1930 under Stalin. Modstanden fra det tilbagestående samfund med dybe traditioner og analfabetisme var ikke sådan at reformere på kort tid som mange drømte om. Kvinde spørgsmålet skulle "mainstreames" som man kalder det i vore dage og ikke have nogen særstilling i forhold til andre spørgsmål og ville blive sikret gennem samfundsinstitutionerne arbejde og uddannelse. Kvinder var primært arbejdere og mødre, at de også var seksuelle væsener skulle man ikke skilte med. Homoseksualitet som havde været forbudt og strafbart blev afkriminaliseret i 1918, men igen kriminaliseret i 1933 tre år efter at Zhenotdel var lukket. Stalintiden stod for en idealiseret maskulin kultur, hvor der ikke var plads til den slags udskejelser. I 1936 skete endnu et tilbageslag for kvinderne og revolutionens landvindinger med forbud mod abort. Der blev nu lagt vægt på familieansvaret, børnefødsler blev understøttet,

skilsmisse gjort mere besværlig. Men kvinden var også arbejder i produktionen, og der blev udvidet barselsorlov, flere daginstitutioner og mænd straffet hvis de ikke betalte børnebidrag.

Kvindernes historie er en undertrykt historie.

Det revolutionære styre havde fået magten i et på mange måder traditionelt og konservativt land med høj analfabetisme. De undertiden utopiske forestillinger som trivedes blev mødt af en solid patriarkalsk mur, men kvinderne fik med revolutionen løftet deres status, selv om lovgivning ikke gør det alene. Vi kan bare sammenligne med hvor lang tid der gik fra kvinderne i Danmark fik valgret til vi fik en rødstrømpebevægelse.

Ali fortæller om de centrale kvinder i Lenins voksne liv. Nadya Krupskaya som han giftede sig med og som fulgte ham fra eksilet i Sibirien til landflygtigheden i Europa. Samt Inessa Armand, som han var dybt knyttet til. Begge aktive i den revolutionære bevægelse samt Zhenotdel.

Tariq Ali`s bog om Lenins dilemmaer kan absolut anbefales at læse, især her i 100 året for revolutionære oprør mod det brutale zardømme. Et oprør hvor kvinderne spillede en central rolle. Selv om kvinder ofte er skrevet ud af historien. Tariq Ali bringer kvindernes stemme frem.

Toni Liversage har i bogen: Fædre og døtre: Russiske kvinder i aktion mod zarismen(1976) sagt det meget præcist:

”Kvindernes historie er en undertrykt historie. Dels fordi kun ganske få kvinder har været i stand til at bevæge sig udenfor husarbejdets og børnepasningens snævre grænser og blive historisk synlige.

Dels i kraft af den udelukkelsesstrategi, mandlige historikere har brugt overfor historiens kvinder. Selv i den venstreorienterede historieskrivning, som angiveligt belyser udbytning og undertrykkelse, er kvindens stilling som særlig undertrykt i århundreder kun undtagelsesvis beskrevet. Også beretningerne om de revolutionære situationer, hvor kvinderne altid har manifesteret sig stærkt, fordi de var dybest undertrykte, er beretninger om mænd og mænds aktiviteter. Den nye kvindebevægelse har i de sidste år forsøgt at imødegå denne patriarkalske historieforsvælgning. Bl.a. ved at udfylde det gabende tomrum, som hidtil har eksisteret, med en videnskabelig og dokumenteret kvindehistorieskrivning, hvor kvinder ikke bare optræder som sekretærer og inspirationskilder for mænd eller som koner til mænd som har foretaget sig noget ”vigtigt”.

Litt:

Tariq Ali: The Dilemmas of Lenin. Terrorism. War, Empire, Love, Revolution. London, 2017.

Toni Liversage: Fædre og døtre: Russiske kvinder i aktion mod zarismen, Kbh. 1976 og 2017(e-bog).